

Groeten van aan zee

Marc Constandt

Conservator Middelkerke,
Populierenlaan 35, 8430 Middelkerke;
marc.constandt@middelkerke.be

Prentbriefkaarten of postkaarten. In de huidige, door het internet gedomineerde wereld is hun invloed beperkt en stralen ze vooral vergane glorie uit. Toch is dit ooit anders geweest. Vanaf de belle époque vervulden ze een belangrijke maatschappelijke rol, met name voor het kusttoerisme. Het bruisende toeristische leven aan zee was dan ook een ideale afzetmarkt en toeristen maakten er dankbaar gebruik van. Prentbriefkaarten zijn in diverse opzichten interessante documenten. Ze zijn niet alleen voorzien van een illustratie die een venster biedt op de tijd van toen. Ze hebben ook een handgeschreven tekstgedeelte dat soms boeiende informatie bevat over het leven in een badplaats. Tenslotte kunnen ze ook interessante gegevens opleveren over de postgeschiedenis. Maar dit laatste aspect laten we hier buiten beschouwing, het is veeleer een onderwerp voor de filatelist.

Een brief en prent in één

Heel wat aspecten van het leven aan zee werden afgebeeld op kaarten die we in de omgang als 'postkaarten' omschrijven, een letterlijke vertaling van het Franse 'carte postale'. Het meest gehanteerde Nederlandstalige woord 'prentbriefkaart' refereert treffend naar de essentie van dit kleinood. Het is een kartonnen rechthoekig kaartje, waarvan de ene zijde voorzien is van een afbeelding ('prent') en de andere zijde bedrukt is om boodschappen per post te versturen ('brief'). In Nederland gebruikt men eerder de term 'ansicht', een woord dat afgeleid is van het Duits en waar wij geen affiniteit mee hebben. De weinig courante benaming 'zichtkaart' komt enigszins in de buurt.

De briefkaart zag het levenslicht in Wenen. Op 1 oktober 1869 publiceerde Oostenrijk-Hongarije de eerste 'Correspondance Carte'. De directeur van de Oostenrijkse Post, Emmanuel Hermann, was er de uitvinder van. Op 1 januari 1871 volgde de eerste Belgische 'Carte Correspondance'. Op deze eerste kaarten ontbrak nog elke illustratie. Daarna begon men de kaarten te illustreren, aanvankelijk met tekeningen. Het was immers nog even wachten voordat men technisch in staat was om foto's af te drukken. De allereerste échte Belgische prentbriefkaart, dus een kaart verstuurd met de post en voorzien van een illustratie, werd

in 1892 vanuit Spa verzonden. Aan de kust was het nog even wachten tot in 1893 in het postkantoor van Blankenberge een kaart werd afgestempeld en dit gebruik ook hier definitief ingeburgerd zou geraken.

Evolutie van het medium

Prentbriefkaarten werden meestal gedrukt. Diverse procedés (fototypie, heliogravure en offset) kwamen hiervoor in aanmerking. Het was soms ook gewoon een

fotokaart, een klassiek aangemaakte foto waaraan extra gegevens werden toegevoegd. Zowel de oplage als de rendabiliteit van deze fotokaarten was beperkt. Aanvankelijk was de afbeelding op de prentbriefkaart ook eerder klein. Er diende immers witruimte te worden voorzien voor de boodschap. Men schreef toen nog op de voorzijde en de achterzijde was exclusief gereserveerd voor de adresgegevens. Pas in 1906 werd het mogelijk om op de keerzijde de tekst te schrijven en was de voorzijde voortaan voorbehouden voor de illustratie. Ook dan

■ Bij de vroegste prentbriefkaarten nam de afbeelding slechts een deel van de voorzijde in beslag. Omdat de achterzijde toen nog gereserveerd was voor de adresgegevens, diende op de voorkant immers witruimte te worden voorzien voor de tekstboodschap. Deze prentbriefkaart is afgestempeld in Oostende op 12 juli 1897 (MC)

■ Zelfs toen vanaf 1906 de voorzijde van de prentbriefkaart integraal werd gereserveerd voor de afbeelding, vonden sommige uitgevers dit nog onvoldoende. Daaruit ontstonden dubbele of zelfs driedubbele prentbriefkaarten. Hier een dubbele prentbriefkaart uit 1906 van de zeedijk te Heist (MC)

■ De eerste prentbriefkaarten in kleur verschenen tijdens de belle époque. Deze waren nog met de hand ingekleurd (links: de "Route de la Station" te Duinbergen; rechts: zicht op Middelkerke); het zou nog tot de jaren '1950 duren voor échte kleurkaarten het daglicht zagen (zie kaart onder links) (MC)

vonden bepaalde uitgevers nog dat ze beperkt waren in hun mogelijkheden. Daarom lanceerden ze dubbele tot driedubbele kaarten die opgeplooid verzonden werden zodat ze als poststuk de normale afmetingen behielden. Vooral in de belle époque stond geen rem op de creativiteit van de uitgevers van prentbriefkaarten. Zo werd de zeedijk van Westende volledig op prentkaarten uitgegeven, dit op één lange strook die desgewenst kon worden opgedeeld in losse te versturen kaarten.

Een andere mogelijkheid was een kaart waarbij een strook kleine illustraties tevoorschijn kon worden gehaald bv. verborgen in de koffer van een toerist of in de tas van de getekende postbode. Dergelijke kaarten kregen de naam van 'systeemkaarten'. Maar ook boekjes met geperforeerde en bijgevolg afscheurbare kaarten, aangeboden onder een omslagje, behoorden tot de mogelijkheden. Later

werden dan kaarten los in een omslag gestopt en zo te koop aangeboden. Kaarten die open geplooid een soort 'zigzagvorm' aannemen, noemt men 'leporello' naar het hulpje uit Mozart's opera 'Don Giovanni' (1787).

Een belangrijke evolutie was het streven naar kleurkaarten want die waren uiteraard het meest realistisch. In de belle époque waren er al enkele zeldzame pogingen om gekleurde kaarten uit te geven, zij het dat ze meestal met de hand ingekleurd waren. Het duurde nog tot de jaren vijftig van de vorige eeuw vooraleer de eerste onhandige pogingen werden ondernomen om gekleurde kaarten uit te geven. Maar op het ogenblik dat uitgevers zoals Nels, Van Mieghem en Krüger er eindelijk in geslaagd waren om technisch bijna perfecte kleurkaarten uit te geven, was het gebruik om prentbriefkaarten te versturen over zijn hoogtepunt. Uitgevers van prentbriefkaarten waren ook uiterst vindingrijk bij de aanmaak van allerlei afgeleide producten. Dat ging van minikaartjes tot supergrote prenten. Die zaken zijn evenwel niet te beschouwen als een prentbriefkaart omdat ze niet werden verstuurd.

De belangstelling voor prentbriefkaarten

De belle époque

De glorie tijd van de prentbriefkaart situeert zich in de belle époque, ongeveer tussen 1895 en 1914. Toen werden massaal postkaarten verstuurd. Het toerisme had immers definitief bestaansrecht verworven. De fotografie en de druktechnieken waren op een technisch hoog niveau gekomen en er was een vlot postverkeer. Het was daarbij ook een veralgemeend gebruik om dergelijke kaarten te verzamelen in speciale albums. Dat waren meestal vrij hoge boeken waarin de kaarten vlot in en uit konden geschoven worden. Er werden zelfs echte beurzen georganiseerd. Zo was er in 1899 in Oostende al een internationale tentoonstelling van prentbriefkaarten. Er waren 150 uitgevers present die in totaal zo'n 40.000 à 50.000 kaarten exposeerden. Dat initiatief kreeg in 1902 navolging met een 'Salon de la Carte Postale Illustrée' in De Panne. Ook de wereldtentoonstellingen van 1910 en 1913 verhoogden de populariteit van dit medium in belangrijke mate. De eigentijdse belangstelling voor de kaarten vóór de Eerste Wereldoorlog was dan ook bijzonder groot. Tenslotte bleek ook de Grote Oorlog een glorieperiode voor de prentbriefkaart. Zowel militair als burger wisten deze vorm van communicatie wel te smaken.

Na de Eerste Wereldoorlog

Na de wapenstilstand beleefde de prentbriefkaart een late wederopbloei door de massale belangstelling voor het fronttoerisme. Het publiek wou zich zelf vergewissen van de oorlogsschade en het front bezoeken waarover al die heroïsche

■ Na WO I kwam er een massale belangstelling voor het fronttoerisme op gang. Horecazaken die vanuit een voorlopige barak een nieuwe start wilden nemen, gebruikten de prentbriefkaart als een promotiemiddel. Hier het "Hotel Gauquié" te Oostduinkerke (MC)

verhalen de ronde deden. Een prentbriefkaart naar huis sturen was daarbij een must. Horecazaken die een voorzichtige nieuwe start namen in een voorlopige barak gaven opnieuw een kaart van hun zaak uit. Daarna verloor dit medium geleidelijk aan belangstelling. Zowel als middel van communicatie maar ook als verzamelobject werd het minder populair. De prentbriefkaart kreeg immers geduchte concurrentie van de telefoon, die een veel snellere communicatie toeliet. Daarbovenop was er een groot alternatief aanbod van amateur-fotografisch beeldmateriaal en een stevige concurrentie vanwege bewegende filmbeelden en geïllustreerde tijdschriften.

Vernieuwde belangstelling vanaf de jaren zeventig

Toch volgde in de jaren zeventig een vrij plotse herontdekking van de historische prentbriefkaart. Heemkundigen die de streekgeschiedenis beoefenden, vonden in de prentbriefkaart een waardevolle bron van informatie. In een samenleving waarin de technische vooruitgang rondt spectaculair was, was er kennelijk ook ruimte voor heel wat nostalgie. Gevolg: de prentbriefkaart werd weer populair als bron voor het verleden. Uitgevers zoals de 'Europese Bibliotheek van Zaltbommel' (NL) zagen brood in boekjes als 'Oostende in oude prentkaarten'. Vooral vanuit de hoofdstad kreeg de prentbriefkaart heel wat promotie. Zo liet Rostenne in 1977 de eerste editie van zijn catalogus van prentbriefkaarten verschijnen. Ook de stichting van diverse verzamelclubs voor prentbriefkaarten (o.a. 1978: 'La Carte Postale Illustrée Charleroi'; 1981: 'Association Cartophile de Bruxelles Manneken Pis') is een illustratie van de vernieuwde interesse.

Een eerste geschiedenis over het wel en wee van de prentbriefkaart in het Neder-

lands, verscheen in 1977 van de hand van Jos Philippen. De aandacht voor de oude prentbriefkaart en de bijgaande verzamelwoede waren voortaan niet meer weg te denken. Verzamelaars zoals Frans Van Bost (Gent) en Omer Vilain (Oostende) bouwden enorme collecties op. Beide verzamelaars waren trouwens ook actief in het ontsluiten van het onderwerp via gespecialiseerde artikels. Mede dankzij hen vormen prentbriefkaarten vandaag de dag een dankbaar onderdeel voor tal van beeldbanken die iconografisch materiaal ter beschikking stellen van het publiek.

De spelers op de prentbriefkaartenmarkt

Bij het produceren van prentbriefkaarten zijn er meerdere partijen betrokken. Het begint bij de fotograaf of kunstenaar die de foto, respectievelijk tekening, maakt als basis voor de kaart. De drukker zorgt voor de grafische afwerking. Dat gebeurt in opdracht van een uitgever die het product dan probeert te slijten aan diverse verdelers. Soms kan het gebeuren dat bepaalde spelers meerdere taken tegelijk vervullen; een uitgever kan bijvoorbeeld ook drukker zijn. Aan zee werden de kaarten vooral verkocht in de kustbazars, waar ze meestal gepresenteerd worden in de typische draaimolen. Soms zijn de prentbriefkaarten enkel te koop bij de horecazaak die ze uitgeeft. Dit zijn de zogenaamde 'Hausekarten' (huiskaarten). Wat de uitgevers betreft, is het onbegonnen werk om die allemaal op te sommen. Hierna volgen enkele voorbeelden ter illustratie:

■ De uitgeverij Nels, in 1913 door Edouard Nels overgelaten aan schoonbroer Ernest Thill (en vervolgens door het leven gaand als "Nels-Thill") is ongetwijfeld één van de grootste, zo niet dé grootste Belgische speler op het vlak van prentbriefkaarten. Het bekende logo – linksboven – werd in 1907 door de vrouw van Edouard in art-nouveaustijl ontworpen. Afgebeeld is een boekje prentbriefkaarten dat in maart 1922 als publiciteit aan de detailverkopers werd aangeboden (MC)

Uitgeverij Nels-Thill

Tot de meest gekende uitgevers van prentbriefkaarten op Europees vlak wordt de merknaam "ND" (gebroeders Neurdein) gerekend. Deze Parijse fotografen legden heel wat zichten op de gevoelige plaat vast die nadien als prentbriefkaart werden verspreid. Wellicht vormde dit Franse voorbeeld de inspiratie voor de start van de grootste Belgische uitgever: de Brusselse uitgever Nels. Het waren Paul en Edouard Nels, afkomstig uit Haute Yutz (Frans Lotharingen), die in 1898 de befaamde firma "Nels" in Brussel boven de doopvont hielden. De foto's voor hun prentbriefkaarten verzamelden ze door met trein, stoomtram en

fiets het landschap te doorkruisen. Daarnaast kochten ze ook foto's aan bij derden. In 1902 verliet Paul de firma en zette Edouard Nels de zaak verder met zijn vrouw Elisa Weiler. Zij ontwierp in 1907 het overbekende art-nouveau logo voor Nels. In 1913 werd de zaak overgelaten aan schoonbroer Ernest Thill wat tot de wijziging in de firmanaam "Nels-Thill" leidde. Zonder overdrijven kan gesteld worden dat dit één van de grootste, zo niet dé grootste speler op het terrein van de prentbriefkaarten is. Er is geen enkele verzameling prentbriefkaarten van een zekere omvang denkbaar zonder daarbij een aantal Nels kaarten.

Uitgeverijen Dohmen (Brussel) en De Graeve (Gent)

Belangrijkste concurrenten van Nels waren de Brusselse uitgever Albert Dohmen en de Gentse drukker Théo De Graeve. De kaarten van het merk "Albert" werden tussen 1910 en 1955 massaal verspreid. Maar ook de Gentse uitgever De Graeve, die onder het merk "Star" opereerde, was zeker een van de grootste uitgevers op het vlak van prentbriefkaarten. Zowel voor zijn geboortestad Gent als voor de kust was hij een belangrijke producent van kaarten. Hij startte omstreeks 1900 met zijn uitgaven en baseerde zich daarvoor wellicht ten dele op de erfenis van de Gentse handelaar in postkaarten, Albert Sugg (1869-1936). Théo De Graeve was fotograaf en nam dan ook heel wat beelden zelf. Vaak liet hij ook zijn beide kinderen poseren. Kort na de Tweede Wereldoorlog stopte de firma met het produceren van prentbriefkaarten om zich voortaan toe te leggen op andere vormen van handelsdrukkerij. Uitgever De Graeve verspreidde kort voor de Eerste Wereldoorlog een catalogus van zijn aanbod voor de badplaats Westende. Het is een zeldzaam document waaruit blijkt dat het verkopen van prentbriefkaarten als een ernstige commerciële aangelegenheid werd beschouwd.

Uitgeverij Marcovici

De Brusselse uitgever Marco Marcovici was de meest veelzijdige speler op de prentbriefkaartenmarkt. Hij is vooral bekend voor zijn met de hand ingekleurde prentbriefkaarten, meestal voorzien van zijn sierlijk logo. Tragisch genoeg verschenen de mooiste kaarten van die uitgever vlak voor de Eerste Wereldoorlog en werden ze dan ook dikwijls door de bezetter verstuurd die deze kaarten plunderde uit de leegstaande horecazaken en kustbazars. Na de oorlog was hij er snel bij om prentbriefkaarten uit

■ De Gentse uitgever Théo De Graeve was één van de grote concurrenten van Nels. Hij opereerde onder de naam "Star". Hier twee voorbeelden van prentbriefkaarten van deze uitgever van tijdens de Eerste Wereldoorlog: een beeld van het Pension Emilie en ruïnes van het Grand Hotel, beide te Middelkerke (MC)

■ Deze prentbriefkaart is van de hand van de Brusselse uitgever Marco Marcovici. Ze toont de elektrische tram te Bredene in de zomer van 1920 (Collectie De Benne, Blankenberge)

te geven die mikten op het razend populair wordende fronttoerisme. Marco Marcovici was ook een van de belangrijkste uitgevers van getekende kaarten. Op het vlak van humoristische getekende prentbriefkaarten kende hij zijn gelijke niet. Maar ook als samensteller en uitgever van toeristische brochures was hij zeer actief. Deze uitgever vond in het fronttoerisme na WO1 een belangrijke afzetmarkt. Bij het begin van de Tweede Wereldoorlog staakte hij alle activiteiten.

... nog enkele uitgevers

Sommige uitgevers waren enkel lokaal actief en beperkten zich tot één of twee badplaatsen. Dat was bijvoorbeeld het geval voor Louis Ferdinand Le Bon. Deze Oostendse fotograaf uit de belle époque onderhield als nevenactiviteit het uitgeven van meestal genummerde prentbriefkaarten over Oostende. Sommige daarvan waren dubbele kaarten. Daarnaast gaf hij ook enkele prentbriefkaarten uit van de buurgemeente Middelkerke. Ook fotograaf Honoré Ruysen beperkte zijn actieradius aanvankelijk tot twee gemeentes (De Panne en Veurne) om zich tijdens de Eerste Wereldoorlog te ontpoppen tot een waar frontfotograaf.

■ Sommige uitgevers van prentbriefkaarten specialiseerden zich in een bepaalde badplaats, andere mikten veeleer op een bepaald marktsegment. Zo was het bijvoorbeeld niet ongebruikelijk om handelszaken op prentbriefkaarten af te beelden ter promotie. Hier de camping 'Lage Duinen' op de wijk Heide in De Haan (MC)

■ Louis Ferdinand Le Bon was een Oostendse fotograaf uit de belle époque die als nevenactiviteit genummerde prentbriefkaarten over voornamelijk Oostende uitgaf. Hier een voorbeeld van een studiofoto met drie kinderen, verstuurd als prentbriefkaart (MC)

Andere uitgevers specialiseerden zich en mikten op een welbepaald marktsegment. Dat was bijvoorbeeld het geval voor A. Montmorency. Deze Brusselse uitgever uit het interbellum was vooral actief in het genre van de hotelkaarten. Hij leverde aan de hotels een mooie wervende kaart van hun zaak en bundelde de afdrucken van die foto's in een boekje dat jaarlijks als een soort reisgids werd verspreid. Na de Tweede Wereldoorlog was de Antwerpse firma J. Prevot dé specialist van prentbriefkaarten voor kampeertreinen. Tot één van de laatste prentbriefkaartuitgevers mag zeker de Oostendenaar Van Mieghem gerekend worden: hij verspreidde jarenlang, tot in de jaren zeventig van vorige eeuw, mooie gekleurde kaarten van de kust.

Wat leren ons de afbeeldingen?

Het onderwerp

Prentbriefkaarten geven meestal toeristische zichten weer. Het casino van Oostende en de Pier van Blankenberge zijn ongetwijfeld de toppers binnen dit aanbod. Ook de zeedijk is een favoriet onderwerp. Het is al veel moeilijker om prentbriefkaarten van zijstraten en vismijnen of scheepswerven te vinden. Ten behoeve van de toeristen werd soms ook de plaatselijke bevolking gefotografeerd. Van deze vissers en boeren hield men zich meestal ver uit de buurt, maar niets belette hen op postkaarten te figureren. De zeldzaamheid van een kaart wordt ook bepaald door de uitgever, een

81 OSTENDE Marché aux Poissons

Inauguration Solennelle des Ports de Bruges et Zeebrugge, 23 Juillet 1907.
La Famille Royale.
Phototypie H. Clima-Nagiers, Anvers.

kleine uitgever produceert nu eenmaal minder kaarten. Speciaal te vermelden zijn die kaarten die inspeelden op de actualiteit: een luchtvaartshow, een koninklijk bezoek, een sportevenement, een praalstoet, een tentoonstelling. Al deze gebeurtenissen waren dankbare inspiratiebronnen voor de uitgevers. Uiteraard zijn die gelegheidsuitgaven vaak uiterst zeldzaam.

De waarde als iconografische bron

De prentbriefkaarten zijn ongetwijfeld een belangrijke iconografische bron voor het verleden van de betrokken streek. Heemkundigen hebben dat al langer ontdekt. Ook historici hebben ondertussen deze bron naar waarde weten schatten. De appreciatie van het medium is geëvolueerd van een vrijblijvende illustratie naar een echte bron. De wijze waarop men vroeger in zee baadde, kan bijvoorbeeld perfect afgeleid worden van

de talloze prentbriefkaarten, zowel op het vlak van de organisatie als naar de badpakkenmode toe. Ook monumentenzorgers en kunsthistorici kunnen hun voordeel doen bij deze bron bij de reconstructie van het stedenbouwkundig uitzicht van diverse kustplaatsen. Zo valt het uitzicht van de Horta-villa in Wenduine vandaag enkel nog af te leiden van prentbriefkaarten. De mode, kinderspeelgoed en populaire sporten zijn andere facetten die kunnen afgelezen worden van prentbriefkaarten. Door de lange bloeitijd van prentbriefkaarten (ca. 1895 tot rond 1970) biedt dit medium een interessant venster op allerlei historische evoluties. De oprukkende hoogbouw op de zeedijk kan bijvoorbeeld nauwgezet gevolgd worden op postkaarten. Zelfs het intermezzo van de vernielingen tijdens de oorlog valt zo te illustreren.

■ Klassiek toonden prentbriefkaarten absolute toeristische hoogtespunten zoals het casino van Oostende, de Pier te Blankenberge of de zeedijk. Minder gebruikelijk was het afbeelden van bijvoorbeeld een vismarkt (boven voorbeeld uit Oostende) of van speciale gebeurtenissen (links voorbeeld van de plechtige inhuldiging van de havens van Brugge en Zeebrugge in 1907, in het bijzijn van de koninklijke familie)(MC)

De boodschap: het is hier goed weer...

Prentbriefkaarten zijn niet alleen de moeite waard vanwege de beeldzijde. Ook de handgeschreven boodschappen kunnen historisch interessant zijn. Daarop wees Robert Giraud reeds in 1965, in zijn boekje met de veelzeggende titel 'Réservé à la correspondance'. Natuurlijk is het gegeven dat de tekst open en bloot staat en bijgevolg door iedereen kan gelezen worden wel een rem op de vertrouwelijkheid ervan. Een prentbriefkaart werd meestal gestuurd naar familieleden die thuis waren achtergebleven. Men schreef veelal over het weer en of men al goed aangekomen was in het vakantieoord. In 1905 schreef ene Brulé vanuit De Panne volgende tekst op een prentbriefkaart aan zijn kinderen in Sint Joost Ten Node:

« Chers François et Hélène, je suis arrivé à La Panne avec un temps magnifique. Il fait très beau ici et le séjour me paraît très agréable. Mes souvenirs affectueux et je vous embrasse de tout coeur sans oublier mes chers petits enfants »

Tijdens het interbellum schreef de Duitstalige toeriste Madeleine vanuit Knokke naar haar ouders in Molenbeek:

« Gut angekommen. Wunderschönes Wetter, nur sehr warm und neblig. Wir sind

■ Op deze prentbriefkaart uit 1962 verstuurd vanuit Bredene aan het thuisfront in Henegouwen, staat een voor postkaarten vrij typische boodschap (MC)

hier in Hôtel Ganda, wo auch einige Deutsche sind. Hier wimmelt es von Engländer, auch einige D. aber seltener. Ich weiss noch nicht wann wir zurück kommen. Wie geht es mit Papa? Viele Grüsse und Küsse, Madeleine."

Op een kaart van 1962 met beeltenis van Bredene aan het thuisfront in Henegouwen staat een gelijkaardige boodschap: *« Chère Marianne, un bonjour de Bredene, il fait très beau depuis que nous sommes ici, nous passons de bonnes vacances, nous avons pensé vous voir arriver avec Fernand et*

Paula pour passer une journée près de nous. Et Fernande comment que ça va? Nos bon baisers, Marie. »

Anderen schreven naar huis om te verkrijgen dat een vergeten kledingstuk alsnog werd opgestuurd of om het ogenblik van hun thuiskomst concreet mee te delen. Of men schreef naar huis om blij mee te delen dat men oude bekenden had gezien, zoals Fernand Blum in 1911 die vanuit Lombardsijde aan zijn moeder in Schaarbeek het volgende meedeelde:

■ Prentbriefkaarten vertellen vaak ook verhalen, zoals in deze twee voorbeelden waarbij een groep mensen is afgebeeld. Links een voorbeeld van een kaartje naar de ouders verstuurd vanuit een kindertehuis aan zee (groepsfoto in de duinen van Lombardsijde). Boven een muzikant op het terras Zonnebloem in Nieuwpoort, die op heel wat belangstelling kan rekenen. Men komt er zelfs voor uit de 'kelderkeuken' (MC)

« Chère Mère. Je suis arrivé à bon port. Lombartzyde n'a guère changé. Il fait ici un temps splendide, délicieux. J'ai rencontré à la villa scolaire trois instituteurs qui sont de vieilles connaissances. Je n'ai donc pas le temps de m'ennuyer. »

Fernand Blum werd later burgemeester van Schaarbeek en prentbriefkaarten kunnen meteen dus ook mooie handschriften van bekende personen opleveren. Sommige toeristen beperkten hun correspondentie met het thuisfront niet tot banale boodschappen, maar hielden op deze wijze een heus dagboek bij. Iedere dag werd dan als het ware een aflevering op een genummerde kaart geschreven en gestuurd naar de familie. Dat was bijvoorbeeld het geval in 1902 toen een anoniem persoon aan mevrouw Hendriks in Antwerpen het relaas bracht van een verblijf in Oostende. Daarbij verwees die persoon naar de start van de zeebaden aldaar in 1784 en het geregelde verblijf van koning Leopold II in die badplaats. Uiteraard zijn dergelijke verhalen historische pareltjes. Klassiek bij kaartjes sturen was ook het met een kruisje aanduiden van de kamer van het hotel waar men verbleef. Minder leuk was dan weer dat postkaarten vanuit een kindertehuis gestuurd, vaak door de directie gecensureerd werden. Verwijzingen naar slecht eten haalde men er uit. Op de kaarten werd ten andere ook dikwijls de tekst "bezoek van de ouders niet toegelaten" aangebracht. Het verblijf was bijgevolg voor sommige kinderen geen lachertje.

Kaarten werden soms ook gekocht door een firma die op de keerzijde een publicitaire boodschap liet drukken en die daarmee dan publiciteit maakte voor hun zaak. De vertegenwoordigers van de firma Nels kondigden trouwens zelf zo hun bezoek aan.

Tot slot

Uit wat voorafgaat blijkt duidelijk dat prentbriefkaarten stille maar zeer waardevolle getuigen zijn van een verleden. Zowel in beeld, maar ook in tekst illustreren ze heel wat veranderingen van het leven aan zee gespreid over een periode van wel tachtig jaar. De bewaring en de studie van prentbriefkaarten verdient dan ook alle aandacht en appreciatie.

Bronnen

- Constand M. (2009). Marco Marcovici. Een veelzijdige toeristische uitgever met aandacht voor West-Vlaanderen. In: In de Steigers, 2009, nr.2, pp. 31-38.
- Giraud R. (1965). Réservé à la correspondance. Paris.
- Hertoghs J. (2010). Groeten uit Oud België: de pioniers van de prentkaart: de vergeten historie van de gebroeders Nels. In: Humo, 7 sept. 2010, pp. 134-139.
- Philippen J. (1977). Geschiedenis en charme van de prentbriefkaart, Diest.
- Van Lith H. (2006). Ik denk altijd aan jou: prentbriefkaarten tussen front en thuisfront, 1914-1918, Zaltbommel (NL).
- Vilain O. (1978). Uitgevers van Oostendse prentkaarten, in: Ostendiana III, pp. 96-117.
- Websites: www.cartophilie.be en <http://users.telenet.be/stardegrave/>